IZRAEL ZTRÁCÍ TRUHLU SMLOUVY

Původ materiálu

Jakub Keller

Pořadí v lekci

2

VSTUPNÍ VERŠ

Ž 132,6 + 8

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 4,1-4.10-11

1. klíčové pojmy, dobové a textové souvislosti:

- krize: kapitoly 4. až 7. v 1Sa reflektují jedno z nejkrizovějších období dějin Izraele. Kněz a soudce Elí selhává ve svém úřadě, jeho rod nemá důvěru lidu. Svaz dvanácti kmenů byl naprosto rozvrácen. Novou jednotící postavou se stává Samuel. Biblický vypravěč zdůrazňuje jako klíčový moment znovuobnovení smlouvy (7,3-4), se kterým souvisejí obřady pokání, očista od modlářství a vyznání vin (7,6). I tady narážíme na dílo tzv. deuteronomistické redakce, která zdůrazňuje, že obnova politické nezávislosti Božího lidu vyrůstá jedině z obnovy duchovní (viz úloha 31). Vypravěč svým podáním zdůrazňuje, že při pohledu nazpátek lze navazovat daleko spíš na duchovní zápasy (vyznání vin, pokání), než na zašlou slávu vítězství v bitvě. Ani *kámen*, upomínající na Boží pomoc, není jen pomníkem vítězné bitvy, nýbrž připomínkou celého tohoto zápasu.

- truhla (schrána) smlouvy: je jedinečné místo, zvolené Bohem na Sinaji, aby osvědčovalo jeho věčnou přítomnost mezi jeho lidem (Ex 29,42nn, Nu 10,33 aj.) Prostřednictvím truhly smlouvy projevuje Bůh svou moc (sr BS-A s. 285). Truhla smlouvy je znamením a pečetí toho, že Bůh svoje dílo neopouští, že se neunaví, nenechá se odradit těmi, kdo naříkají, že už nás nic dobrého nečeká. Truhla smlouvy je znamením toho, že Boží věrnost neskonale přesahuje naše odhodlání, naši rozhodnost - i naši únavu, nedověru a pochyby.

Příběh o ukořistění truhly a jejím "působení" mezi Filistinskými má vlastně dvojí funkci: Lidu víry dosvědčuje, že Boží přítomnost a pomoc si nelze vynutit. Boha si nelze "odnést" s sebou do boje. Boží přítomnost nelze mechanicky spojit s určitými náboženskými předměty. Dojde-li k tomu, mění se víra v modlářství - a příběh o drtivém vítězství pohanů, kteří zmobilizovali své síly (4,9), jasně ukazuje prázdnotu takového modlářství.

Když je ovšem Izrael na hlavu poražen a všechny jeho jistoty obráceny v trosky - a především, když už nikdo nečeká nic od Hospodina - jakožto božstva poražených - tehdy se projeví Boží moc. Když chtějí vítězní Filistínci truhlu vystavit jako důkaz bezmoci Hospodinovy a moci Dágonovy, padne jejich božstvo na tvář před truhlou ("klaní se" jí). Oni sami jsou navíc postiženi epidemií pohlavních chorob, naznačujících výmluvně, že jejich božstvo plodnosti přestalo fungovat. Tento černý humor a vyznavačská ironie dosvědčují Boží svrchovanost, která se brání jakékoli lidské manipulaci.

- rozdíl mezi ustanoveným a povolaným je v době soudcovské i královské dobře patrný. *Slovem* Hospodinovým je *povolán* soudce, vévoda, prorok, prorokyně. Mluví a jednají, protože je k tomu pověřil Hospodin. *Ustanovený* je vyučený kněz, král nebo dvorský prorok (1. Kr 22). Ti pak jednají z moci svého úřadu. To nevylučuje, že by skrze ně mohl také někdy mluvit Hospodin.

- Elí - příběh tohoto kněze a soudce vyvolává údiv: jak je možné, že se někdo ve službě Bohu postupujícími lety kazí, mění k horšímu, projevuje slabost ve vlastní rodině a nechá se např. vláčet pověrou Izraele? Proč nepřibývalo Elímu s přibývajícími lety duchovní moudrosti? Víra není zajištěným majetkem a člověk o ni musí bojovat až do posledka (Jan Čapek, Krátké úvahy, s.6)

2. úskalí textu:

- výběr oddílů z kapitol 4 - 7 může vzbudit zdání jakéhosi obvyklého rytmu *porážka - pokání - pomoc.* Nezapomeňte proto zdůraznit, že po ztrátě truhly je řeč o dvacetiletém období krize, během kterého se uprostřed Izraele o Hospodina nikdo nezajímá. Samotný div navrácení truhly nijak nepohnul s přesvědčením většiny Božího lidu, že od Hospodina se už nedá nic čekat. Můžete děti upozornit, že dvacet let je období, kdy vyrůstá celá jedna generace, případně s nimi hovořit i o tom, v jakém duchovním ovzduší tato generace asi vyrůstala. Na tomto pozadí se pak jeví zcela jinak jak pokání v Mispě, tak darované vítězství nad Pelištejci.

- příběh neodmítá truhlu jako zbytečný předmět. Ve většině SZních příběhů má truhla kladnou funkci a zvěstný význam: připomíná putujícímu Izraeli: Bůh je s vámi a razí vám cestu (putování ze Sinaje - Nu 10, přechod Jordánu - Jz 3, dobytí Jericha - Jz 6, srvn. též Ž 68 - píseň

"pochodující truhly"). Problém je, když se víra zvrhne v pověru a ze znamení Boží svatosti a vysvoboditelského jednání si udělá magický podnos, na kterém si chce Hospodina "odnést", kam potřebuje.

- nádory, o kterých je řeč v kap. 5 (podle Kralických - vředy v tajných místech, neduhy na zadku), nemají nic společného s rakovinou. V původním významu šlo o napadení pohlavních orgánů, o "zneplodnění" vítězů. Vypravěči jde především o to zesměšnit ty, kdo se cítí být na koni a s truhlou smlouvy zacházejí jak sebejistí "stěhováci". Při četbě 5. kapitoly má zaznívat úlevný "smích víry", čemuž termín *nádory* rozhodně nepomůže. Možná je proto lepší vrátit se ke kralické verzi (i když vyprávíte podle CBL).

- Kámen pomoci (Eben Ezer), není jen nějaký pomník postavený na památku vítězné bitvy (tak CBL-SZ v *Závěru*). Credo *Až potud nám pomáhal Hospodin* se netýká jen darovaného vítězství, ale je i připomínkou všeho, co předcházelo (viz 4,1) a co si národy i dějepisci (zvl. pak legendarizující) připomínají jen velice neradi.

4.pomůcky: dva kameny, Obrázek truhly smlouvy (např. M. Hájek, Biblická dějeprava, Praha 1985, s. 41 nebo BS-N s. 39)

Flanelograf II

5. motivační uvedení do příběhu:

Otázka pro mladší školní věk:

Prohráli jste nějakou hru? Záleželo vám na vítězství? Co jste udělali, abyste příště nedopadli tak špatně?

Otázka pro střední a starší školní věk:

Užíváte nějaké "magické slůvko", zaříkávadlo, zázračnou formulku, od kterých očekáváte štěstí a úspěch při hře, ve škole a pod.? Nosíte amulet? Co si od něj slibujete?

6. osnovy vyprávění:

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk: - vyprávějte podle BD, úl.č. 46 a 47

I.Motivace

II. Prohra s Pelištejci a nápad se schránou smlouvy

III. Prohra a ztráta truhly

IV. Dvacet let nevěry a prosba o odpuštění

V. Pelištejská hrozba a Samuelova modlitba

VI. Darované vítězství

b) poznámky a osnova pro střední školní věk: - vyprávějte podle CBL-SZ úl.č. 36

Úvod: Prohraná bitva

I.Pokus vynutit si Boží pomoc

II. Izrael přichází o všechny opory

III. Bůh nepřipustí, aby jeho jméno bylo pohanům k posměchu

IV. Samuel vede lid k pokání

V. Vysvobození z moci Pelištejských

Závěr: Památník Boží pomoci

c) poznámky a osnova pro starší školní věk:

I.Motivace

II. Prohra s Pelištejci a nápad se schránou smlouvy

III. Ztráta truhly a konec Elího kněžského rodu

IV. Dvacet let nevěry a pokání v Mispě

V. Pelištejská hrozba a Samuelova modlitba

VI. Darované vítězství

VYPRÁVĚNÍ

I. CO S PROHROU?

Jaké to je prohrát, být poražen? Snášíte prohru hodně těžce? Při hře, ve sportu, ve rvačce, v životě...? A co po prohře? Dá se něco dělat, abychom příště nedopadli tak špatně? Můžeme smutnit, jít do sebe...? Někdy - nejspíš ze zoufalství - začne hráč švindlovat, sportovec dopovat, rváč dávat rány pod pás, člověk začne ze zoufalství klít... Pomůže to? Co pomůže? (Pracovní list.)

II. U KAMENE POMOCI

Všechno začalo na tábořišti U kamene pomoci (Eben-ezer). To jméno mělo Izraelcům připomínat, že Hospodin svůj lid neopouští, že mu pomáhá. Ale kdy a jak? Vždycky a za každou cenu? Musí Pán Bůh pomáhat? A je možno Pána Boha k jeho pomoci donutit? A musí Boží pomoc vypadat tak, jak si to člověk představuje? Právě o tom všem se nyní mají Izraelci přesvědčit na vlastní kůži.

III. IZRAEL PROHRÁVÁ

Izraelci bojovali proti sousedním Pelištejcům – a prohráli. Byli poraženi. Ale jak to? Hospodin by jim měl přece pomoci! Hledali nějakou rychlou pomoc a vzpomněli si na truhlu smlouvy, kterou uchovávali ve svatyni v Šílo, a dostali šílený nápad. Tato krásně zdobená truhlice, to je přece Boží trůn. Kde je Boží trůn, tam je i Bůh. A kde je Bůh, tam je i jeho pomoc. Vezmeme tu truhlu do další bitvy a Hospodin nám pak určitě dá vítězství. Chofní a Pinchas, synové kněze Élího, vzali truhlu a přinesli ji do vojska. Teď mají v ruce trumf, s nímž nemohou prohrát.

Vyjde jim to? Lze si Boží pomoc vynutit? Pelištejci, pravda, dostali veliký strach, přítomnost truhly je děsila. Ale vzchopili se a svou silou, svou převahou Izraelce nejen znovu porazili, ale jako kořist si vzali i tu jejich vzácnou truhlu. Synové Élího v boji zahynuli a když on sám, starý a slepý, uslyšel o prohře a o ztrátě truhly, padl ze svého křesla na zem, zlomil si vaz a zemřel. Byla to i jeho poslední prohra, poslední selhání.

Truhla byla odvezena na území Pelištejců. Bylo to, jako by se z Izraele odstěhovala i Hospodinova sláva. Hospodinovo jméno bylo znevářeno. Co s takovou prohrou? Kdo nyní pomůže? Ale přišli s tou prohrou skutečně i o Boží blízkost a Boží pomoc? (Najdeme něco na

pracovním listě?)

IV. CO S VÍTĚZSTVÍM?

Pelištejci chtěli své vítězství korunovat tím, že si truhlu smlouvy přenesli do svého vlastního chrámu a postavili ji hned vedle sochy svého boha Dágona. Ať všichni vidí, že oni jsou vítězi i nad Bohem Izraele, že ho mají ve své moci. Bude jim sloužit, budou si s ním budou moci zacházet podle svého.

Vyjde jim to? Lze si Boha odnést? Hned druhý den ráno našli sochu svého boha Dágona povalenou tváří k zemi, jako by se před truhlou klaněla. Znovu ji postavili vedle truhly - a znovu ji našli padlou na zem. Tentokrát měla uraženou hlavu a obě ruce. Tím ovšem spoušť mezi Pelištejci zdaleka nekončila. Začaly se jim na těle na choulostivých místech dělat nepříjemné boláky. Rychle truhlu přestěhovali jinam, ale v každém městě, kde ji umístili, naháněla lidem až smrtelnou hrůzu a působila boláky. Po sedmi měsících se Pelištejci rozhodli vrátit truhlu zpět do Izraele.

V. KÁMEN POMOCI PO DVACETI LETECH

Kdo byl vlastně vítěz a kdo prohrál? Na to není odpověď. Pro Izraelce byla pouze jediná pomoc. Začít znovu a úplně jinak. Taková změna něco stojí. Nepřijde hned, jak si lidé zamanou, není to samo sebou a není to laciné.

Teprve po dvaceti letech Izraelci opět zatoužili po Hospodinu. Jak k tomu došlo? Důležitou roli v tom hrál nepochybně Samuel. K němu jedinému Hospodin promlouval, k němu lidé přicházeli, když se dotazovali na Boží vůli a potřebovali Boží pomoc.

Samuel vyzval všechen izraelský lid, aby se zbavil veškerých svých pověr, falešných opor, švindlů a cizích bohů. "Celým srdcem se upněte k Hospodinu a k ničemu jinému. On vás vysvobodí z rukou Pelištejců." Svolal shromáždění celého Izraele v Mispě. Začal modlitbou k Hospodinu, přimlouval se za všechen lid. Potom slavili zvláštní obřad, při kterém nejprve čerpali vodu a pak vylévali před Hospodinem. Čerpali a vylévali. Potřebovali mnoho čerpat: mnoho síly, odvahy, Božího požehnání. Potřebovali i mnoho vylévat - ze svého srdce: mnoho strachu a zmatku, mnohá provinění, selhání, všechny ty své prohry.

Když se Pelištejci doslechli, že se Izraelci shromáždili v Mispě, vytáhli proti nim. Izraelci prosili Samuela: Modli se za nás, aby nás Hospodin zachránil. Pelištejci vyrazili do bitvy ve chvíli, kdy se Samuel modlil a obětoval – a Hospodin dal Izraelcům vítězství.

Končili společně U kamene pomoci - u Eben-ezer. Tentokrát to ale bylo docela jinak než na začátku našeho vyprávění. Samuel vzal kámen, položil jej na místě, kde je Hospodin zachránil, a prohlásil: „Až potud nám Hospodin pomáhal!“ A oni věděli, že všechno záleží na Boží věrnosti a pomoci. Uvědomili si, komu vděčí za svoji záchranu, komu patří skutečné vítězství. A také si uvědomili, v čem byla jejich prohra, že s Pánem Bohem nemohou zacházet podle svého. Ale to, že Hospodin pomáhal, pomáhá a bude pomáhat, to platí.

MODLITBA

Pane, i kameny mluví o tvé pomoci. Pomáháš nám jinak, než jsme si mysleli, že pomůžeš. Děkujeme, že naše prohry tvoji moc neumenší. Děkujeme za tvou trpělivost s námi. Děkujeme za nový začátek při nás. Amen

(mezi seznam pomůcek, prosím, dopsat:)

7. podněty pro rozhovor:

- prohráli jste někdy nějakou hru? Dostali jste ve škole špatnou známku? Co vás na tom nejvíce mrzelo a co jste pak udělali?

- je Boží působení v tomto světě omezeno jen na jeho lid, kostely, bohoslužby?

- lze si nějak vynutit na Pánu Bohu, aby zasáhl v náš prospěch?

- kde jsou ve vašem okolí památníky? Jak starých událostí se týkají? Vzpomínalo by se na tyto události i bez památníků?

- platí o každém, že věkem nabývá moudrosti?

- jaké znáte "funkcionáře"? Jsou ku prospěchu? Máme funkcionáře i v církvi?

- je nutno kritizovat faráře a církevní funkcionáře? Kdo si to může dovolit? Na jakém základě?

- máme nějaký předmět, který by nám připomínal Boží věrnost?

- může se stát kostel, modlitebna, bible, nádobí k VP, křestní konvička a pod. předmětem stejné pověry, jako se stala truhla smlouvy za časů Elího?

- víte, co to byla úcta k ostatkům, kdy se vyskytovala a kdo proti ní vystupoval?

- jaká falešná božstva a modly byste přikázali odvrhnout v dnešní době?

Odkaz na pracovní list

02 Izrael ztrácí truhlu smlouvy

02 Izrael ztrácí truhlu smlouvy - st

Odkaz na píseň

Má duše Boha velebí (BTS29)

Bůh je náš Pán a Král, zpívejme mu píseň chval

Před tvou tváří, Pane, nemám vůbec nic

Voláme z hlubokosti, z žaláře temného

Odpusť, že dnes tak jako včera

Bůh kdyby se k nám nehlásil (EZ188)

V nebi je trůn (SV360)

Cílová skupina

Starší školní

Mladší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

1 Samuelova 4,1–11

1 Samuelova 5,1–4

1 Samuelova 5,11

1 Samuelova 7,1–15